

секторі Сил оборони України: зб. тез Всеукр. міжвід. психол. форуму (м. Київ, 30 червня 2022 р.). Київ: «Вид-во Людмила», 2022. С.317-319.

7. Чуйко Г.В. Зварич І.М. Специфіка інформації в Інтернеті. *Психологічний часопис : збірник наукових праць*. За ред. С.Д. Максименка. 2019. Т.5. Вип. 12. К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. С.21-42. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.12.2>

УДК 35

О. Потіха, канд. іст. наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Лубкович Н., канд. іст. наук

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

ГІБРИДНИЙ ХАРАКТЕР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ ІДЕОЛОГІЧНА СКЛАДОВА

О. Potikha, PhD; N. Lubkovych, PhD

HYBRID CHARACTER OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND ITS IDEOLOGICAL COMPONENT

Дев'ять років тому, в лютому 2014 р., розпочалася російсько-українська війна. Російська Федерація, порушуючи норми та принципи міжнародного права, двосторонні та багатосторонні угоди, анексувала Автономну Республіку Крим і Севастополь, окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Ця війна засвідчила, що її планування та ведення російською Федерацією стало суттєвим відступом від традиційних методів і способів ведення війни.

Сьогодні російсько-українська війну називають «гібридною», аргументуючи тим, що Росія використала раніше невідомі способи та методи. Проте на думку українських істориків практично всі її інструменти (спроба закріплення свого впливу на українських теренах через підтримку лояльних українських політичних середовищ, внутрішньополітичний розкол українського суспільства засобами пропаганди, відкрите військове втручання, намагання представити агресію як внутрішній громадянський конфлікт) випробовувала російська влада ще з XVII–XVIII ст. Найбільш яскраво подібний сценарій застосували більшовики під час Української революції 1917–1921 рр. [2].

В умовах російсько-української війни, РФ вдало поєднала традиційні (зброю) і нетрадиційні (інформаційний вплив) методи. Головна мета нетрадиційних методів, тобто інформаційної війни – вплив на свідомість і поведінку людини за допомогою маніпулювання інформацією, щоб змусити її мислити і діяти в інтересах агресора.

До інструментів інформаційної війни входять: політична пропаганда, дезінформація, технології викривлення інформаційного простору, використання компроматів, інформаційного бруду, неправдивої інформації. За допомогою таких методів можна змінити систему цінностей та інтересів громадян іншої держави, підірвати її суверенітет та незалежний розвиток [1].

Інформаційна війна як складова гібридної війни є специфічною, адже неможливо визначити її початок і кінець. Вона не має лінії фронту, ніяких юридичних і моральних норм та правил, ведеться без офіційного оголошення так, що країна, яка зазнала такого нападу, не відразу про це дізнається .

До переліку найбільш популярних та ефективних інструментів інформаційних технологій, які застосовує проти України Росія, відносять ЗМІ, інтернет-ресурси, соціальні мережі [1]. Найнебезпечнішим є те, що РФ спотворює факти та намагається

вимальовати образ ворога з української сторони. Це стає підґрунтям для внутрішнього поділу українського суспільства, посилює етнічні та культурні розбіжності, спричиняє соціальні напруження та конфлікти, викликає міжнаціональні та міжконфесійні суперечки, створює недовіру до внутрішніх та зовнішніх джерел інформації. Інформаційна війна Росії націлена на дискредитацію української влади, поширення страху та паніки серед населення, зміну настроїв та думок українських громадян.

Не менш важливим інструментом гібридної війни Росії є демографічні процеси. Російська Федерація активно впливає на регіони України з високим відсотком російськомовного населення, проводить політику «паспортизації», пропагує російську мову, культуру, впливає на національні та мовні права місцевого населення. На тимчасово окупованих територіях РФ проводяться заходи, які спрямовані на примусову інтеграцію українських дітей та молоді у російський соціокультурний простір. З метою геноциду українського народу та знищення національної ідентичності маленьких українців, держава-окупант під різними приводами здійснює систематичний процес вивезення українських дітей з тимчасово окупованих територій України в Росію [3].

Викрадення, фізичні знущання та тиск на українців окупованих територій також є одним з інструментів гібридної війни Росії проти України. Такі дії окупантів є відкритим порушенням прав людини, обмеження свободи слова та вільного вибору, напруження етнічних і культурних суперечностей та загострення гуманітарної ситуації в регіоні.

Не останнє місце в інструментах гібридної війни РФ посідає підтримка та фінансування проросійських політичних партій, угруповань та соціальних рухів на території України, які ведуть антиукраїнську політику. Росія використовує підтримку сепаратистів, надає військову, фінансову, логістичну та іншу допомогу терористичним групам для впровадження своїх інтересів на Сході України. Це створює нестабільність в регіоні, загрожує мирному процесу та загострює внутрішні конфлікти в Україні. Саме розкол суспільства та загострення внутрішнього протистоянь є однією із головних цілей ворога у гібридній війні проти України.

Економічний тиск також є ефективним інструментом гібридної війни країни-окупантки. Росія вводить економічні санкції, блокує економічні зв'язки, перекриває ринки, транспортні та енергетичні шляхи постачання в Україну. Це призводить до зниження економічного зростання, втрати ринків збуту, спаду обсягу інвестицій та зростання соціально-економічних викликів. Економічний тиск зумовлює внутрішні напруження, незадоволеність населення та зниження довіри до влади, що послаблює українську економіку та загрожує національній безпеці.

Кібератаки є ще одним інструментом гібридної війни Росії проти України. Російські хакерські групи виконують кібератаки на критичну інфраструктуру, державні установи, медіа та інші сфери в Україні. Це може включати блокування доступу до важливих інформаційних ресурсів, крадіжку конфіденційних даних, розповсюдження шкідливих програм та витік конфіденційної інформації. Перші атаки на інформаційні системи приватних підприємств та державні установи України були зафіксовані ще під час масових протестів в 2013 р. у грудні 2015 р. російським зловмисникам вдалось успішно атакувати комп'ютерні системи управління енергопостачальних компаній України – «Прикарпаттяобленерго», «Чернівціобленерго», «Київобленерго». Наступна менш масштабна за наслідками кібератака сталася в грудні 2016 р., внаслідок якої протягом трохи більше однієї години була виведена з ладу підстанція «Північна» енергокомпанії «Укренерго» [4]. Кібератаки мають на меті дестабілізацію державних структур, порушення функціонування важливих інфраструктурних об'єктів, призводять до втрати довіри населення до держави та завдають матеріальної шкоди економіці країни.

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

Складовою гібридної війни РФ проти України є її ідеологія. У цій війні Росія щодо України має кілька цілей, які проголошувались Москвою, – тут і «демлітаризація», і «денацифікація», і «зупинка геноциду на Донбасі», і «нейтральність» України... Проте основною метою – хоч офіційно і не декларованою – все ж є відновлення імперії. Для досягнення цього були випрацювані кілька ідеологій, – концепція «руського міра», «победобесіє», «рашизм», – дещо розмиті, але мають одну ціль.

Концепція «руського міра» була розроблена ще в кінці 2000-х років. І суть її полягала в використанні православної віри, слов'янського коріння, російської мови, якоїсь «особливої духовності» для утримання України (і принагідно Білорусі) в підпорядкуванні Москви. Під «победобесієм» мають на увазі політику нинішнього керівництва Росії щодо пам'яті про Другу світову війну. Також ця концепція передбачає мілітаризацію – культ зброї, гасел на шталт «деди воевалі» або «можем повторіть», вочевидь, слід очікувати, що тепер на 9 травня в Росії будуть активно використовуватись і символи агресії проти України – літери «Z» та «V». Концепція, яку її опоненти називають «рашизм», передбачає впевненість в якійсь зверхності росіян щодо інших народів – особливо тих, які були в складі російської або радянської імперій, а також віру в якусь «винятковість», «жертвовність» російського народу [5].

Отже, інструменти гібридної війни, використовувані Росією проти України, включають інформаційну війну, кібератаки, використання енергетичної залежності та підтримку антиукраїнських політичних рухів, викрадення українських громадян та фізичні знущання. В рамках повномасштабної російської агресії ці заходи призводять до внутрішньої дестабілізації ситуації в Україні, загрожують національній безпеці, економічній стабільності та суверенітету країни. Інструменти російської гібридної війни є складною інтегрованою системою, яка використовує різноманітні підходи та методи з метою досягнення своїх політичних цілей. Українським державним структурам та громадянам варто бути дуже обачними щодо цих загроз та розуміти їх природу, а також приймати ефективні заходи для захисту своїх національних інтересів.

Остаточно, відповідь на гібридну війну Росії вимагає комплексного підходу, який включає як військові, так і невійськові заходи. Міжнародна співпраця, внутрішнє єднання та підвищення кібербезпеки є ключовими аспектами в протидії гібридним загрозам країни-агресорки. Україна повинна продовжувати підтримувати міжнародну співпрацю з партнерами, залучати різні рівні влади, громадські організації та громадянське суспільство для забезпечення єдності суспільства проти гібридних загроз. Остаточно, відповідь на гібридну війну Росії вимагає комплексного підходу, який включає як військові, так і невійськові заходи.

Література

1. Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937> (дата звернення: 15.04.2023)
2. Гібридна війна проти України: історія, інструменти, технології. URL: <https://library.vn.ua/news-and-events/novini/gibridna-vijna-proti-ukraini> (дата звернення: 10.04.2023)
3. Державний портал «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2023)
4. США підозрюють Росію у причетності до кібератак на українські електромережі – ЗМІ. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27473341.html> (дата звернення: 08.04.2023)
5. Хотин Р. «Русский мир», «победобесіє», «рашизм». За які ідеології Кремль воює в Україні?. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-viyna-ruskiy-mir-pobedobesiye-rashyzm/31835603.html> (дата звернення: 08.04.2023)